

FIȘA DISCIPLINEI LLL2161

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	Universitatea "Babeș-Bolyai"
1.2 Facultatea	Facultatea de Litere
1.3 Departamentul	Limbi și literaturi clasice
1.4 Domeniul de studii	Limbă și literatură
1.5 Ciclul de studii	Nivel licență
1.6 Programul de studiu / Calificarea	Filologie clasică / licențiat în filologie

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei	LLL2161 Literatură latină (religiile antichității clasice)							
2.2 Titularul activităților de curs	Lect. dr. Bogdan NEAGOTA							
2.3 Titularul activităților de seminar / curs practic	Lect. dr. Bogdan NEAGOTA							
2.4 Anul de studiu	I	2.5 Semestrul	2	2.6 Tipul de evaluare	E	2.7 Regimul disciplinei	Conținut ⁽²⁾	DS

3. Timpul total estimat (ore pe semestru al activităților didactice)

3.1 Număr de ore pe săptămână	3	Din care: 3.2 curs	2	3.3 seminar/laborator	1
3.4 Total ore din planul de învățământ	42	Din care: 3.5 curs	28	3.6 seminar/laborator	14
Distribuția fondului de timp:					ore
Studiul după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					30
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					30
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					40
Tutoriat					8
Examinări					4
Alte activități:					
3.7 Total ore studiu individual		112			
3.8 Total ore pe semestru		154			
3.9 Numărul de credite		6			

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1 de curriculum	•
4.2 de competențe	•

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1 De desfășurare a cursului	• sală de curs
5.2 De desfășurare a seminarului/laboratorului	• sală de curs

6. Competențele specifice acumulate

Competențe profesionale	C1 Utilizarea adecvată a conceptelor în studiul istoriei religiilor antice.
	C2 Comunicarea eficientă, scrisă și orală, în limba română și interpretarea istorico-religioasă a unor texte din limbile clasice / moderne.
	C3 Descrierea sistemului religios grecesc, roman și romano-elenistico-oriental și utilizarea lui în abordarea textelor culturale antice din diferite epoci.
	C4 Analiza textelor literare cu relevanță istorico-religioasă din limbile clasice în contextul cultural și mental al epocii cărora îi aparțin.
Competențe transversale	CT1 Utilizarea componentelor domeniului limbă și literatură în deplină concordanță cu etica profesională.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Introducerea cursanților în religiile antichității clasice
7.2 Obiectivele specifice	Cursul vizează prezentarea fenomenului religios în antichitatea clasică, atât din punct de vedere istoric (urmărind dominantele fiecărei episteme și contextul cultural specific), cât și din perspectiva morfologiei comparate a religiilor (stratigrafia simbolică a divinităților grecești, italice și romano-elenistice & orientale). Sursele utilizate sunt literare, filosofico-religioase și arheologice. Cursul e însoțit și de o ilustrare figurativă amplă (proiecții multimediale).

8. Conținuturi

8.1 Curs și seminar	Metode de predare	Observații
<p>Săptămâna 1 De la religiile pre-helenice la religia greacă (genealogii divine, culte poliadice, sisteme calendaristice festive) Bibliografie selectivă: Lumea egeeană. P. Scarpi, „Religiile preelenice din Creta și Micene, pp. 257-274 și Idem, <i>Religia greacă</i>, paginile 275-317, în Giovanni Filoramo (coord.), <i>Istoria Religiilor. I. Religiile antice</i>, tr.ro., Polirom, 2008. Francis Vian, „Le religioni della Creta Minoica e della Grecia achea”, în Henri-Charles Puech (coord.), <i>Storia delle religioni. Vol. 1.1. L'Oriente e l'Europa nell'antichità</i>, Roma/Bari, Editori Laterza, 1976 [1970], pp. 381-408. Lumea greacă. Francis Vian, „La religione greca in epoca arcaica e classica”, în Henri-Charles Puech (coord.), <i>Storia delle religioni. Vol. 1.1. L'Oriente e l'Europa nell'antichità</i>, Roma/Bari, Editori Laterza, 1976 [1970], pp. 409-497. Walter Burkert, <i>Greek Religion Archaic and Classical</i>, Basil Blackwell Publisher, Oxford, 1985. J. Bremmer, <i>Greek Religion</i>, Oxford University Press, 1994. J. D. Mikalson, <i>Ancient Greek Religion</i>, Oxford University Press, 2005. Walter F. Otto, <i>Zeii Greciei. Imaginea divinității în spiritualitatea greacă</i>, tr.ro., Humanitas, 1995. A. Motte, „L'expression du sacré dans la religion grecque”, în <i>L'expression du sacré dans les grandes religions</i>, vol. III, Louvain-la-Neuve, 1986, 109-182. J. Bremmer, A. Erskine (eds), <i>The Gods of Ancient Greece. Identities and Transformations</i>, Edinburgh University Press, 2010, D. Ogden (ed.), <i>A Companion to Greek Religion</i>, Blackwell, 2007. J. Rudhardt, „Sur la possibilité de comprendre une religion antique”, în <i>Numen</i>, vol.11, fasc. 3, 1964, pp. 189-211. J.-P. Vernant, <i>Mit și gândire în Grecia antică</i>, vol. I, Editura Meridiane, 1995, pp. 189-243. Marcel Detienne, <i>Vicleșugurile inteligenței. Metis la greci</i>, Symposium, 1999, pp. 71-151 (Cucerirea puterii), 155-200 (La obârșia lumii).</p>	metoda expozitivă, dialog, referate	

<p>Săptămâna 2 Divinitățile feminine grecești: stratigrafie istorico-religioasă, narativitate și ritualitate Bibliografie selectivă: Walter F. Otto, <i>Zeii Greciei. Imaginea divinității în spiritualitatea greacă</i>, Ed. Humanitas, 1995. Marcel Detienne, <i>Vicleșugurile inteligenței. Metis la greci</i>, Symposion, 1999. W. K. C. Guthrie, <i>The Greeks and their Gods</i>, Beacon Press, Boston, 1961. Jean Pierre-Vernant, <i>Figures, idoles, masques</i>, Julliard, 1990. Ken Dowden, <i>Girls' Initiation Rites in Greek Mythology</i>, Routledge, London and New York, 1989. H. Jeanmaire, <i>Couroi et courètes</i>, Lille, 1939. Angelo Brelich, <i>Paidēs e Parthenoi</i>, Edizioni dell'Ateneo, Roma, 1969.</p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	
<p>Săptămâna 3 Inițierile masculine în Grecia antică și ciclurile mitico-ficționale eroice Bibliografie selectivă: Riturile pubertare și inițierile specializate. Arnold Van Gennep, <i>Riturile de trecere</i>, tr.ro., Polirom, 1996 [1909]. Mircea Eliade, <i>Nașteri mistice</i>, tr.ro., Humanitas, București, 1995. H. Jeanmaire, <i>Couroi et courètes</i>, Lille, 1939. Angelo Brelich, <i>Paidēs e Parthenoi</i>, Edizioni dell'Ateneo, Roma, 1969. Ciclurile narative eroice. Erwin Rohde, <i>Psyché</i>, tr.ro., Meridiane, București, 1985. M. Finkelberg, <i>Greeks and Pre-Greeks. Aegean Prehistory and Greek Heroic Tradition</i>, Cambridge University Press, 2007. Angelo Brelich, <i>Gli eroi greci. Un problema storico-religioso</i>, Edizioni dell'Ateneo, 1958. V.I. Propp, <i>Rădăcinile istorice ale basmului fantastic</i>, tr.ro., Editura Univers, București, 1973. Id., <i>Morfologia basmului</i>, Editura Univers, București, 1970. Arnold van Gennep, <i>Formarea legendelor</i>, tr.ro., Polirom, 1997 [1910]. André Jolles, <i>Forme simple</i>, tr.ro., Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2012. Lazăr Șăineanu, <i>Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice</i>, Editura Minerva, București, 1978². Anti Aarne, Stith Thompson, <i>The types of Folktale. A Classification and Bibliography</i>, FF Communications No 184, Helsinki, 1964. Stith Thompson, <i>Motif-Index of Folk-Literature (A Classification of Narrative Elements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, Medieval Romances, Exempla, Fabliaux, Jest-Books, and Local Legends)</i>, Rosenkilde and Bagger International Booksellers and Publishers, Copenhagen / Indiana University Press, Bloomington, Indiana (U.S.A.), 1958.</p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	
<p>Săptămâna 4 Misterele din Eleusis Bibliografie selectivă: Giulia Sfameni-Gasparro, <i>Misteri e culti mistici di Demetra</i>, "L'Erma" di Bretschneider, Roma, 1986. Michael B. Cosmopoulos, <i>Greek Mysteries. The Archaeology and Ritual of Ancient Greek Secret Cults</i>, Routledge, London, 2003. K. Clinton, „Epiphany in the Eleusinian Mysteries”, în <i>Illinois Classical Studies</i>, vol. 29, 2004, pp.85-109. Nancy A. Evans, „Sanctuaries, Sacrifices and the Eleusinian Mysteries”, în <i>Numen</i>, vol. 49, fasc. 3, 2002, pp. 227-254. Larry J. Alderink, „Mythical and Cosmological Structure in the Homeric Hymn to Demeter”, în <i>Numen</i>, vol. 29, fasc.1, 1982, pp. 1-16. Michael B. Cosmopoulos, <i>Bronze Age Eleusis and the Origins of the Eleusinian Mysteries</i>, Cambridge University Press, 2015. Dario Sabbatucci, <i>Saggio sul misticismo greco</i>, Edizioni dell'Ateneo, Roma, 1965. Walter Burkert, <i>Ancient Mystery Cults</i>, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, 1987. J. D. Mikalson, <i>Religion in Hellenistic Athens</i>, University of California Press, 1998. Franz Cumont, <i>Lux perpetua</i>, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1949, pp. 13-108 (Les vieilles croyances).</p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	
<p>Săptămâna 5 Apollon și ereditatea „șamanică”: posesiune, experiențe extatice, profetism Bibliografie selectivă: Cultul lui Apollon. Walter F. Otto, <i>Zeii Greciei. Imaginea divinității în spiritualitatea greacă</i>, Humanitas, 1995. Georges Dumézil, <i>Cele patru puteri ale lui Apolo. Douăzeci și cinci de schițe de mitologie</i>, Univers enciclopedic, București, 1999, pp. 22-71. Carolina Lanzani, <i>Religione delfica</i>, Fratelli Melita Editore, Genova, 1988. P. Amandry, <i>La mantique apollonienne à Delphes</i>, Paris, 1950. Sarah Iles Johnston, <i>Ancient Greek Divination</i>, Wiley-Blackwell, 2008. Yulia Ustinova, <i>Divine Mania. Alteration of Consciousness in Ancient Greece</i>, Routledge, 2017. Yulia Ustinova, <i>Caves and the Ancient Greek Mind. Descending Underground in the Search for Ultimate Truth</i>,</p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	

<p>Oxford University Press, 2009. Sarah Iles Johnston, <i>Restless Dead. Encounters between the Living and the Dead in Ancient Greece</i>, 2013.</p> <p>Șamanismul grec. E. R. Dodds, <i>Grecii și iraționalul</i>, tr.ro., Polirom, 1998. Franz Cumont, <i>Lux perpetua</i>, 1949. I. P. Culianu, <i>Călătorii în lumea de dincolo</i>, tr.ro., Nemira, 1994. W. Burkert, <i>Lore and Science in Ancient Pythagoreanism</i>, Cambridge, Mass. 1972. E. Dettori, „Aristea di Proconneso “sciamano” e “corvo”: una presentazione (con qualche nota)”, în <i>Quaderni di Classiconorroena</i>, I, 2005, pp. 9-24. P. Kingsley, „Greeks, Shamans and Magi”, în <i>Studia Iranica</i>, 23, 1994, pp. 187-197. Matteo Tauber, „Figure sciamaniche nella cultura greca arcaica”, în Barbu Ștefănescu, Ioan Goman (coord.), <i>Interferențe intelectuale. Studia in honorem Aurel Chiriac Sexagenarii</i>, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2012, pp. 75-85. M. Eliade, <i>Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase</i>, Payot, Paris 1968 [1951]. I. M. Lewis, <i>Ecstatic Religion. An Anthropological Study of Spirit Possession and Shamanism</i>, Penguin, Harmondsworth 1971. C. Ginzburg, <i>Storia notturna. Una decifrazione del sabba</i>, Einaudi, Torino 1989. J. Bremmer, <i>The Early Greek Concept of the Soul</i>, Princeton 1983, pp. 25-38. J. Bremmer, <i>The Rise and Fall of the Afterlife</i>, Routledge, London and New York, 2002, pp. 27-40. J. N. Bremmer, „Shamanism in Classical Scholarship: Where are We Now?”, în P. Jackson (ed.), <i>Horizons of Shamanism: A Triangular Approach to the History and Anthropology of Ecstatic Techniques</i>, Stockholm University Press, 2016, pp. 52–78. A. Saggioro (a cura di), <i>Sciamanesimo e sciamanesimi</i>, Carocci, Roma 2010.</p> <p>Săptămâna 6 De la cultul lui Dionysos la misterele orfico-dionisiace Bibliografie selectivă: J.-P. Vernant, <i>Mit și religie în Grecia antică</i>, Meridiane, București, 1995. Walter F. Otto, <i>Dionysos. Le mythe et le culte</i>, tr.fr., Gallimard, 1992. H. Jeamaire, <i>Dionysos. Histoire du culte de Bacchus</i>, Payot, 1970. M. Daraki, <i>Dionysos</i>, Editions Arthaud, 1985. W. Burkert, <i>Ancient Mystery Cults</i>, Harvard University Press, 1987, R. Seaford, <i>Dionysos</i>, Routledge, London, 2006, I. Tassignon, „Les elements anatoliens du mythe et de la personnalité de Dionysos”, în <i>Revue de l'Histoire des religions</i>, vol. 218, nr. 3/2001, pp. 307-337. Walter Burkert, <i>Ancient Mystery Cults</i>, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, 1987. Dario Sabbatucci, <i>Saggio sul misticismo greco</i>, Edizioni dell'Ateneo, Roma, 1965. Fritz Graf, Sarah Iles Johnston, <i>Ritual Texts for the Afterlife. Orpheus and the Bacchic Gold Tablets</i>, Routledge, London, 2007. Franz Cumont, <i>Lux perpetua</i>, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1949, pp. 13-108 (Les vieilles croyances). I. M. Lewis, <i>Ecstatic Religion. An Anthropological Study of Spirit Possession and Shamanism</i>, Penguin, Harmondsworth 1971.</p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	
<p>Săptămâna 7 Italia preromană: curente religioase din Graecia Magna, sistemul religios etrusc Bibliografie selectivă: Graecia Magna. Giovanni Casadio, Patricia A. Johnston (ed.), <i>Mystic Cults in Magna Graecia</i>, University of Texas Press, Austin, 2009. Fritz Graf, „I culti misterici”. In: Salvatore Settis (a cura di), <i>I Greci: storia, cultura, arte, società</i>, Einaudi, Torino, 1997, vol. II, tomo 2. G. Zuntz, <i>Persephone. Three Essays on Religion and Thought in Magna Graecia</i>, Clarendon Press, Oxford, 1971. Károly Kerényi, <i>Miti e misteri</i>, Einaudi, Torino, 1950. Ita Wegman, <i>The Mysteries</i>, Temple Lodge Publishing, Forest Row, 2016. Raymond Bloch, <i>Recherches sur les religions de l'Italie antique</i>, Librairie Droz, Genève, 1976. Georges Dumézil, <i>La religion romaine archaïque</i>, Payot, Paris, 1966. Jean-Pierre Vernant, <i>Les origines de la pensée grecque</i>, PUF, Paris, 1962 (teoria wanax/anax). Thomas G. Palaima, „The Nature of the Mycenaean Wanax. Non-Indo-European Origins and Priestly Functions”. In: Paul Rehak (ed.), <i>The Role of the Ruler in the Prehistoric Aegean</i>, Liège, 1995, pp. 119-139. Etrusci. Raymond Bloch, „La religione etrusca”, în Henri-Charles Puech (coord.), <i>Storia delle religioni. Vol. 1.2. L'Oriente e l'Europa nell'antichità</i>, Roma/Bari, Editori Laterza, 1976 [1970], pp. 499-532. Mario Torelli, <i>Storia degli Etruschi</i>, Laterza, Bari, 1981. Jacques Heurgon, <i>Vita quotidiana degli Etruschi</i>, Milano, Mondadori, 1992. G. Bartoloni, <i>La cultura villanoviana. All'inizio della storia etrusca</i>, Carocci, 2003. Larissa Bonfante, <i>Civilizația etruscilor</i>, tr.ro., Meridiane, București, 1996, pp. 278-332. Dominique Briquel, <i>Les Étrusques</i>, PUF, Paris, 2005. Id., <i>La Civilisation étrusque</i>, Paris, 1999. Jean-René Jannot, <i>Dieux, démons et devins. Regards sur la</i></p>	<p>metoda expozitivă, dialog, referate</p>	

religion de l'Etrurie antique, Picard, Paris, 1998. Françoise Gaultier et Dominique Briquel, *Les Étrusques, les plus religieux des hommes*, La Documentation Française, Paris, 1997. Sybille Haynes, *Etruscan Civilization. A Cultural History*, British Museum Press, London, 2000. Nancy Thomson De Grummond, Erika Simon (eds), *The Religion of the Etruscans*, University of Texas Press, Austin, 2006. Judith Swaddling, Larissa Bonfante, *Etruscan Myths*, University of Texas Press, 2006. Ambros Josef Pfiffig, Massimo Pallottino, *Die Etrusker*. Fischer Bücherei, Frankfurt am Main, 1965. Ambros Josef Pfiffig, *Die Ausbreitung des römischen Städtewesens in Etrurien und die Frage der Unterwerfung der Etrusker*. Florenz, 1966. Id., *Einführung in die Etruskologie. Probleme – Methoden – Ergebnisse*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1972 / 4. unveränderte Auflage 1991. Id., *Religio Etrusca. Sakrale Stätten, Götter, Kulte, Rituale*. Adeva, Graz, 1975 / Nachdruck VMA-Verlag Wiesbaden, 1998.

Săptămâna 8

Religia romană și moștenirea indo-europeană: triada precapitolină (Jupiter, Mars, Quirinus); triada capitolină (Jupiter, Juno, Minerva); vechi divinități italice (divinități agrare, divinități fluviale, divinități ale nașterii și profeției, divinități ignice)

Bibliografie selectivă: Gaston Boissier, *La Religion Romaine d'Auguste aux Antonins*, Librairie Hachette, Paris, 1874⁸. Franz Altheim, *A History of Roman Religion*, tr.en., Methuen & Co. Ltd. London, 1938. G. Dumézil, *La religion romaine archaïque*, Payot, Paris, 1966. Raymond Bloch, „La religione romana”, în Henri-Charles Puech (coord.), *Storia delle religioni. Vol. 1.2. L'Oriente e l'Europa nell'antichità*, Roma/Bari, Editori Laterza, 1976, pp. 533-588. Mary Beard, John North, Simon Price, *Religions of Rome. Vol. 1 (A History) and II (A Sourcebook)*, Cambridge University Press, 1998. Agostino Pastorino, *La religione romana*, Mursia Editore, Milano, 1973. Robert Turcan, *Rome et ses dieux*, Hachette, Paris, 1998. R. M. Ogilvie, *Los Romanos y sus dioses*, Alinza editorial, Madrid, 1995 [1969]. Pierre Grimal, *Le dieu Janus et les origines de Rome*, Berg international, 1999. Joël Schmidt, *Dieux, déesses, héros de la Rome antique*, Molière, 2003. Florence Noiville, *La mythologie romaine*, Actes Sud, 2003. Renato Del Ponte, *La religione dei Romani*. Rusconi, Milano, 1992. Id., *Dei e miti italici. Archetipi e forme della sacralità romano-italica*, Edizioni Culturali Internazionali, Genova, 1985. Jörg Rüpke, *La religione dei Romani*. Einaudi, Torino, 2004. J. Champeaux, *La religione dei romani*. Il Mulino, Bologna, 2002. John Scheid, *La religione a Roma*. Laterza, Roma, 2001. J. Champeaux, *La religione dei romani*. Il Mulino, Bologna, 2002. Agostino Pastorino, *La religione romana*, Mursia Editore, Milano, 1973. Ambros Josef Pfiffig, *Religio Iguvina. Philologische und Religionsgeschichtliche Studien zu den Bronzetafeln von Gubbio*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 1964. Ambros Josef Pfiffig, *Uni – Hera – Astarte. Studien zu den Goldblechen von S. Severa / Pygri mit etruskischer und punischer Inschrift*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien, 1965.

Săptămâna 9

Instituții religioase romane (collegia sacerdotalia și sodalicia/sodalitates) și practici magico-religioase (rituri, sacrificii, divinație, ludi).

Bibliografie selectivă:

Collegia sacerdotalia. Franz Altheim, *A History of Roman Religion*, tr.en., Methuen & Co. Ltd. London, 1938. Andrea Giardina (ed.), *Omuli roman, tr.ro.*, Polirom, Iași, 2001, pp. 57-82. Mary Beard, John North, Simon Price, *Religions of Rome. Vol. 1 (A History) and II (A Sourcebook)*, Cambridge University Press, 1998. Renato Del Ponte, *La religione dei Romani*. Rusconi, Milano, 1992. Jörg Rüpke, *La religione dei Romani*. Einaudi, Torino, 2004. John Scheid, *La religione a Roma*. Laterza, Roma, 2001. J. Champeaux, *La religione dei romani*. Il Mulino, Bologna, 2002. Georges Dumézil, *La religion romaine archaïque*, Payot, Paris, 1966. G. J. Szemler, *The Priests of the Roman Republic. A Study of Interactions between Priesthoods and Magistracies*, Latomus, 1972. M. C. Martini, *Carattere e struttura del sacerdozio delle Vestali: un approccio storico-religioso*. In: Latomus, tome 56, fasc. 2-3, juillet-septembre 1997, pp. 477-503. Ariadne Staples, *From Good Goddess to Vestal Virgins. Sex and category in Roman religion*, Routledge, London & New York, 1998.

Sodalicia. John Scheid, *Le collège des Frères Arvales. Étude prosopographique du recrutement (69–304)*. L'Erma di Bretschneider, Roma 1990. John Scheid, *Romulus et ses frères. Le collège des frères arvales, modèle du culte public dans la Rome des empereurs*. École Française de Rome,

Rome, 1990. John Scheid, Paola Tassini, Jörg Rüpke, *Recherches archéologiques à la Magliana. Commentarii Fratrum Arvalium qui supersunt. Les copies épigraphiques des protocoles annuels de la confrérie arvale (21 av.–304 ap. J.-C.)*. École Française de Rome, Roma, 1998. Babett Edelmann, „Arvalbrüder und Kaiserkult. Zur Topographie des römischen Kaiserkultes”. In: Hubert Cancik (a cura di): *Die Praxis der Herrscherverehrung in Rom und seinen Provinzen*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2003, pp. 189–205. Georges Dumézil, *La religion romaine archaïque*, pp. 342-344, 564-565; 152-153, 171-172, 274-276; 230-242, 269, 565. Y.-M. Duval, *Des Lupercales de Constantinople aux Lupercales de Rome*, REL, 1977, pp. 222-270 (243-270). Ronald Syme, *Some Arval Brethren*, Clarendon Press, Oxford, 1980.

Rituri. Mary Beard, John North, Simon Price, *Religions of Rome*. Vol. 1 (*A History*) and II (*A Sourcebook*), Cambridge University Press, 1998. Renato Del Ponte, *La religione dei Romani*. Rusconi, Milano, 1992. Id., *Dei e miti italici. Archetipi e forme della sacralità romano-italica*, Edizioni Culturali Internazionali, Genova, 1985. Jörg Rüpke, *La religione dei Romani*. Einaudi, Torino, 2004. John Scheid, *La religione a Roma*. Laterza, Roma, 2001. J. Champeaux, *La religione dei romani*. Il Mulino, Bologna, 2002. Georges Dumézil, *La religion romaine archaïque*, Payot, Paris, 1966. Auguste Bouché-Leclercq, *Histoire de la divination dans l'Antiquité*, Paris, 1879-1882 / Grenoble, 2003. Jean-Pierre Vernant et al., *Divination et rationalité*, Paris, 1974. Herbert W. Parke, *The Oracles of Apollo in Asia Minor*, London, 1985. Aude Busine, *Paroles d'Apollon. Pratiques et traditions oraculaires dans l'Antiquité tardive (IIe-VIe siècles)*, Leiden – Boston, 2005. Raymond Bloch, *La divination dans l'antiquité*, Paris, 1984. Bruce MacBain, *Prodigy and Expiation. A Study in Religion and Politics in Republican Rome*, Latomus, Bruxelles, 1982. Marie-Theres Fögen, *Die Enteignung der Wahrsager. Studien zum kaiserlichen Wissensmonopol in der Spätantike*, Frankfurt/Main, 1993. Raymond Bloch, *La divination. Essai sur l'avenir et son imaginaire*, Paris, 1991.

Săptămâna 10

Sistemul calendaristic ceremonial în Roma republicană și imperială.

Bibliografie selectivă: Pierre Brind'Amour, *Le calendrier romain. Recherches chronologiques*, Ottawa, 1983. Charles Guittard, „Le calendrier romain des origines au milieu du Ve s. av. J.-C.”. In: *Bulletin de l'Association Guillaume Budé*, 1973, pp. 203-219. V. E. Paoli, „La signification du sigle NP dans les calendriers romains”. In: *Revue des études latines*, 28, 1950, pp. 252-279. J.-C. Richard, „Le calendrier romain préjulien”. In: *Revue des études latines*, 46, 1968, p. 54-61. H. J. Rose, „The pre-Caesarian Calendar”. In: *Classical Journal*, 40, 1944-45, pp. 65-76. A. Kirsopp Michels, *The calendar of Roman Republic*, Princeton, 1967.

Dario Sabbatucci, *La religione di Roma antica dal calendario festivo all'ordine cosmico*, Edizioni Seam, Formello (RM), 1999. Jörg Rüpke, *The Roman Calendar from Numa to Constantine. Time, History and the Fasti*, Blackwell Publishing, 2011. Michel Meslin, *La fête des kalendes de janvier dans l'empire romain. Étude d'un rituel de Nouvel An*, Latomus 115, Bruxelles, 1970. Georges Dumézil, *Fêtes romaines d'été et d'automne*, Editions Gallimard, 1975. Georges Dumézil, *Mit și epopee*, tr.ro., Editura Științifică, București, 1993, pp. 768-786 (Neptun și Neptunalia), 803-814 (Aurora și Camillus), 848-850, 948-953 (Matralia).

Săptămânile 11-12

Teologiile politice ale lumii romano-elenistice: de la cultul suveranilor elenistici la teologiile politice personale tardo-republicane (Marius, Sylla, Pompei, Caesar) și la cultul imperial

Bibliografie selectivă:

Teologii politice republicane. John Scheid, *The Gods, the State and the Individual. Reflections on Civic Religion in Rome*, University of Pennsylvania Press, 2015. Jörg Rüpke, *A Companion to Roman Religion*, Wiley-Blackwell, Malden (MA), 2007. Bernd-Christian Otto, Susanne Rau, Jörg Rüpke (eds), *History and Religion. Narrating a Religious Past*, De Gruyter, 2015. Jörg Rüpke, *On Roman Religion. Lived Religion and the Individual in Ancient Rome*, Cornell University Press, 2016. Bruce MacBain, *Prodigy and Expiation. A Study in Religion and Politics in Republican Rome*, Collection Latomus 177, 1982.

Cultul suveranilor elenistici. François Chamoux, *La Civilisation Hellénistique*, Arthaud, Paris, 1981 (tr. ro. 1985). Marcel L. Le Glay Gerfaux et J. Tondriaux, „Un concurrent du christianisme. Le culte des souverains dans la civilisation gréco-romaine”. In: *Revue belge de philologie et d'histoire*,

tome 37, fasc. 3, 1959, pp. 781-785. François Chamoux, *Marc-Antoine, dernier prince de l'Orient*, Arthaud, Paris, 1986. Internet Ancient History Sourcebook: Hellenistic World. <http://sourcebooks.fordham.edu/halsall/ancient/asbook08.asp> Sophia Aneziri, „Étude préliminaire sur le culte privé des souverains hellénistiques. Problèmes et méthode”. In: Véronique Dasen and Marcel Piérart (dir.), *Idia kai dêmosia. Les cadres « privés » et « publics » de la religion grecque antique*. Kernos supplements, Presses Universitaires de Liège, Liège, 2005, pp. 219-233. <http://books.openedition.org/pulg/1558?lang=en> Peter Van Nuffelen, „Le culte des souverains hellénistiques, le gui de la religion grecque”. In: *Ancient Society* 29 (1998-1999), pp. 175-189. Stefano Caneva, Cultes royaux hellénistiques et « Polis Religion », 2014: <http://anathema.hypotheses.org/351>

Teologiile politice tardo-republicane. Franz Altheim, *A History of Roman Religion*, tr.en., Methuen & Co. Ltd. London, 1938. Robert Schilling, *La religion romaine de Venus depuis les origines jusqu'au temps d'Auguste*, E. De Boccard Editeur, Paris, 1954. Keaveney, „Sulla and the Gods”. In: Carl Deroux (éd.), *Studies in Latin Literature and Roman History*, vol. III, Latomus 180, pp. 44-79, Bruxelles, 1983. F. Hinard, *La naissance du mythe de Sylla*, pp. 81-97, REL, tome 62/1984. Mary Beard, John North, Simon Price, *Religions of Rome*. Vol. 1 (*A History*) and II (*A Sourcebook*), Cambridge University Press, 1998.

Cultural imperial. Julien L. Tondriau, „Romains de la république assimilés à des divinités”. In: *Symbolae Osloenses. Norwegian Journal of Greek and Latin Studies*, Vol. 27, 1949 – Issue 1, pp. 128-140. John Scheid, *Les dieux, l'État et l'individu. Réflexions sur la religion civique à Rome*, Paris 2013. S. F. R. Price, *Rituals and Power. The Roman Imperial Cult in Asia Minor*, Cambridge University Press, 1984. Duncan Fishwick, *The Imperial Cult in the Latin West. Studies in the Ruler Cult of the Western Provinces of the Roman Empire*, Brill Publishers, Leiden: vol. I.1-2 (1987); II.1 (1991); II. 2 (1992); III.1: *Provincial Cult. Institution and Evolution* (2002); III.2: *Provincial Cult. The Provincial Priesthood* (2002); III.3: *Provincial Cult. The Provincial Centre*. *Provincial Cult* (2004); III.4: *Provincial Cult. Bibliography, Indices, Addenda* (2005). Duncan Fishwick, *Cult, Ritual, Divinity and Belief in the Roman World*, Routledge, London, 2012. Clifford Ando, *Imperial ideology and provincial loyalty in the Roman Empire*, University of California Press, 2000. Ittai Gradel, *Emperor Worship and Roman Religion*, Oxford, Oxford University Press, 2002.

Săptămânile 13-14

Misterele elenistico-orientale

Bibliografie selectivă: Robert Turcan, *Les cultes orientaux dans le monde romain*, Les Belles lettres, Paris, 1989 / *Culte orientale în lumea romană*, tr.ro., Editura Enciclopedică, București, 1998. Jacques Duchesne-Guillemin, „La chiesa sassanide e il mazdeismo”, în Henri-Charles Puech (coord.), *Storia delle religioni. Vol. 1.2. L'Oriente e l'Europa nell'antichità*, Roma/Bari, Editori Laterza, 1976, pp. 589-620. Robert Turcan, „Le religioni orientali nell'impero romano”, *ibid.*, pp. 621-672. Pierre Hadot, „La fine del paganesimo”, *ibid.*, pp. 673-706. Franz Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, Paris, 1929⁴. Franz Cumont, *Lux perpetua*, Paris, 1949. Carolina Lanzani, *Religione dionisiaca*, Fratelli Melita Editori, Genova, 1987. Giulia Sfameni-Gaparro, *Soteriology and Mistic Aspects in the Cult of Cybele and Attis*, Brill, Leiden, 1985. Philippe Borgeaud, *La Mère des dieux. De Cybèle à la Vierge Marie*, Le Seuil, Paris, 1996. Maarten J. Vermaseren, *Cybele and Attis. The Myth and the Cult*, Thames and Hudson, London, 1977. Franz Cumont, *Les Mysteres de Mithra*, Bruxelles, 1900. Paolo Scarpi (a cura di), *Le religioni dei misteri*, Fondazione Valla-Mondadori, Milano, vol. 1 (2004): *Eleusi, Dionisismo, Orfismo* și vol. 2 (2008): *Samotracia, Andania, Iside, Cibeles e Attis, Mitraismo*. Angelo Bottini (a cura di), *Il rito segreto: misteri in Grecia e a Roma*, Electa, Milano, 2005. Walter Burkert, *Antichi culti misterici*, Laterza, Roma-Bari, 1987. Marion Giebel, *I culti misterici nel mondo antico*, ECIG, Genova, 1993. Mary Beard, John North, Simon Price, *Religions of Rome*. Vol. I (*A History*) and II (*A Sourcebook*), Cambridge University Press, 1998. Rudolf Bultmann, *Cristianesimo primitivo e religioni antiche*, tr.it., Genova, 1995.

Bibliografie generală

♦ **Sinteze istorico-religioase.** Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, tr.ro. Cezar Baltag, vol. II, Editura

științifică și enciclopedică, București, 1986 / Univers Enciclopedic, București, 2000. Giovanni Filoramo (ed), *Istoria Religiiilor. Vol. I. Religiiile antice*, tr.ro., Polirom, Iași, 2011. Henri Charles Puech (coord.), *Histoire des religions*, vol. I, Librairie Gallimard, Paris, 1970-1976 / *Storia delle religioni. L'oriente e l'Europa nell'antichità*, tr.it., Vol. I, Tomo 2, Laterza, Bari, 1976. G.

♦ **Enciclopedii istorico-religioase.** Mircea Eliade (ed.), *Enciclopedia delle religioni*, Vol. 1-16. Jaca Book, 1993-2010 [1986]. Lindsay Jones (editor in chief), *Encyclopedia of religion*. Vol 1-15, MacMillan Reference USA, Thomson Gale, Detroit, 2005. Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, *Dicționar al religiilor*, tr.ro., Humanitas, București, 1993 [1990].

♦ **Dicționare și enciclopedii ale antichității.** Pierre Grimal, *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*, PUF, Paris, 1951 / *Dicționar de mitologie greacă și romană*, tr. ro., Editura Saeculum S.A., București, 2001/ *The Concise Dictionary of Classical Mythology*, edited by Stephen Kershaw, tr. A. R. Maxwell-Hyslop, Basil Blackwell, Oxford 1990 [1986, 1951] / *Mitologia Greacă*, tr. pt., L&PM Editores, Porto Alegre/RS, 2013. Anna Ferrari, *Dizionario di mitologia greca e latina*, UTET, Torino, 1999 / *Dicționar de mitologie greacă și romană*, tr. ro., Polirom, Iași, 2003. Roy Adkins and Lesley Adkins, *Dictionary of Roman Religion*, Oxford University Press, 2001. Robert-Jacques Thibaud, *Le dictionnaire de mythologie et de symbolique romaine*, Dervy, 1998. Luke and Monica Roman, *Encyclopedia of Greek and Roman Mythology*, Facts on File, New York, 2010.

Wilhelm Heinrich Roscher, *Ausführliche Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, B. G. Teubner Verlag, Leipzig, 6 vol. + vier Supplemente: Band 1, Abteilung 1: Aba–Evan (1886); Band 1, Abteilung 2: Euxistratos–Hysiris. Vorläufige Nachträge zu Band 1 (1890); Band 2, Abteilung 1: Iache–Kyzikos (1894); Band 2, Abteilung 2: Laas–Myton (1897); Band 3, Abteilung 1: Nabaiothos–Pasicharea (1902); Band 3, Abteilung 2: Pasikrateia–Pyxios und Palladion–Phoinix (1909); Band 4: Qu–S (1909–1915); Band 5: T (1924); Band 6: U–Zyrratêl sowie Nachträge: Abaios–Zwölfgötter, Acerbas–Telephos (1937). Supplemente: Karl Friedrich Bruchmann, *Epitheta deorum quae apud poetas graecos leguntur*, Leipzig, 1893. Jesse Benedict Carter, *Epitheta deorum quae apud poetas latinos leguntur*, Leipzig, 1902. Ernst Hugo Berger, *Mythische Kosmographie der Griechen*, Leipzig, 1904. Otto Gruppe, *Geschichte der Klassischen Mythologie und Religionsgeschichte*, Leipzig, 1921.

Lexicon iconographicum mythologiae classicae (LIMC), Artemis & Winkler Verlag, Zürich/München 1981–1999: Band I: Aara – Aphlad (1981); Band II: Aphrodisias – Athena (1984); Band III: Atherion – Eros / Amor, Cupido (1986); Band IV: Eros (in Etruria) – Herakles (1988); Band V: Herakles – Kenchrias (1990); Band VI: Kentauroi et Kentauides – Oiax (1992); Band VII: Oidipous – Theseus (1994); Band VIII: Thespiades – Zodiacus et Supplementum (1997). Indexband: Museen, Sammlungen, Orte (1999); Literarische und epigraphische Quellen zu nicht erhaltenen Werken. Mythologische Namen (1999), Artemis Verlag, Düsseldorf 2009. Supplementum 2009 (Text- und Tafelband) (2009).
<https://daw.philhist.unibas.ch/digital-limc/>

♦ **Sitografie.** www.theoi.com / www.bulfinch.org

<http://home.tiscali.be/be034760/52/> (texte istorico-religioase în franceză)

www.sacred-texts.com/cla/index.ht (texte istorico-religioase în engleză).

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

- conținutul disciplinei este în concordanță cu ceea ce se predă în alte centre universitare

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	Corectitudinea și completitudinea cunoștințelor Gradul de asimilare a limbajului de specialitate	Un referat de seminar asupra unei lucrări de religie romană + un examen constând în 10 întrebări din religia romană.	100%
10.6 Performanța studentului în urma promovării disciplinei			
<ul style="list-style-type: none"> • cunoașterea elementelor fundamentale de teorie și aplicarea lor practică 			

Data completării

Semnătura titularului

Semnătura titularului

de curs

de seminar

20.04.2020

Data avizării în departament

Semnătura directorului de departament

20.04.2020

Data avizării la

Semnătura Prodecanului

Ștampila facultății

Decanat

responsabil

.....

29.04.2020

